

УДК 327.8

Н. Погоріла, здобувач
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ**КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ВИМІР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.**

Проаналізовано основні положення концепцій, стратегій та доктрин за президентство Дж.Буша молодшого та Б. Обами. В цьому контексті виявлено основні відмінності у зовнішньополітичних стратегіях між республіканською та демократичною адміністрацією США з початку ХХІ ст. Доктрина Буша проголошувала необхідність "по-новому" забезпечити безпеку США. Вона базувалася на документах, що були викладені в 2002 р. – "Доповідь про стан нації", "Стратегія національної безпеки", а також промову Буша в ООН, де він декларував "здатність Сполучених Штатів акумулювати таку міць, яка зробить ворожу гонку озброєнь безглуздою". Центральним елементом зовнішньополітичної концепції США цього періоду є превентивний удар.

Адміністрація президента Б. Обами, яка отримала важкий військово-політичний, фінансовий та економічний спадок була стурбована, в першу чергу, проблемами внутрішньої політики та пошуком шляхів виходу з військового конфлікту на Великому Середньому Сході. США як глобальна держава й надалі відіграватиме вирішальну роль у світовій політиці, а концептуальне і прикладне забезпечення політичних і безпекових стратегій США, які впливають на міжнародну політику, є невід'ємною складовою геополітичних інтересів Америки.

Ключові слова: доктрина, стратегія, концепція, лідерство, США, ООН, гегемонія, постбіполярна міжнародна система, зовнішня політика.

Початок президентства Дж.Буша молодшого в США позначився терактами 11 вересня 2001 р., що кардинально вплинуло на доктринальний вимір і зовнішньополітичні стратегії США. Центральне місце займає концепція "жорсткої" гегемонії США. Вона реалізовувалася за президентства Дж. Буша молодшого і розроблялася вченими і політиками, які за своїми переконаннями представляють правий напрям традиційного консерватизму. Окремо слід зазначити Зб. Бжезинського, М. Макфола і М. Олбрайт, яких можна було б охарактеризувати як лібералів з крайніми консервативними поглядами. Відповідно до цієї концепції, США мали виняткові права і можливості для формування нового міжнародного порядку за американською моделлю, відповідно до західних цінностей, на основі вже наявних міжнародних політичних, військових і економічних організацій, які довели свою ефективність і забезпечили Заходу перемогу в холодній війні. На думку прихильників такого підходу, інші члени світової спільноти мають адоптуватися до нової системи.

Виразниками ідей гегемонії, або американського безальтернативного лідерства, стали представники Республіканської партії і неоконсервативного напрямку в американській політичній думці. До числа послідовних прихильників ідей американської гегемонії можна віднести Г. Кісінджера, Р. Доула, У. Одоума, Р. Кейгана, І. Крістола, Ч. Краутхамера, Дж. Муравчика, Х. Січермана.

Ухвалення у вересні 2002 р. нової "Стратегії національної безпеки", в якій основним було положення про нанесення превентивного удару проти терористів, зробило стратегічні плани США більш амбітними, ніж вони були в роки боротьби з комунізмом [1]. Ця глобальна стратегія була підтримана обома головними партіями США. Однак вона поклала початок розбіжностей між США і її союзниками. У багатьох виникли побоювання, що боротьба з тероризмом слугує прикриттям бажання США розширити зону своєї військової присутності (країни Середньої Азії, Близький і Середній Схід), оскільки американські бази в Саудівській Аравії стали уразливі для дій терористів [2].

Основні положення доктрини Буша, яка проголосила необхідність "по-новому" забезпечити безпеку США, були викладені в 2002 р. в таких документах, як "Доповідь про стан нації", "Стратегія національної безпеки", а також промова американського президента в ООН. Джордж Буш-молодший декларував "здатність Сполучених Штатів акумулювати таку міць, яка зробить ворожу гонку озброєнь безглуздою". Центральним елементом зовнішньополітичної концепції США цього періоду є превентивний удар, тобто те, що розглядалося як край-

ній, останній засіб. Доктрина Буша, побудована на принципі односторонніх дій, обґрунтовує право США на нанесення подібного удару. При цьому заявлено, що США готові застосовувати такий захід відносно будь-кого, хто буде визнаний хоча б потенційно небезпечним.

Доктрина виходить із того, що сторона, яка наступає має безсумнівну перевагу. Перехоплення ініціативи дозволяє атакуючому нав'язати власну волю і спосіб дій потенційному агресору. Як зазначається в Стратегії національної безпеки, "найкращою формою оборони є гарний наступ", а "чим страшніше гроза, тим вище вартість ризику з огляду на бездіяльність". Цей же документ стверджує: "Зберігаючи готовність застосувати силу в цілях оборони, Сполучені Штати демонструють рішучість підтримувати такий баланс сил, який сприяє свободі". При цьому в доктрині заявлено про рішучість "підтримати вільні і відкриті громадські інститути на всіх континентах". На думку Вашингтона, "демократія може бути експортним товаром". (ґрунтуючись на цьому положенні, керівник Відділу планування Державного департаменту Річард Хаас негайно виступив з ідеєю "просування демократії в мусульманському світі") [3].

До приходу до влади президента Джорджа Буша-молодшого використання превентивної війни як засобу запобігання розповсюдженню ядерної зброї США вважали незаконним. У 2003 р. США вели єдину в історії превентивну війну під тим приводом, щоб не дати Саддаму Хусейну можливості отримати зброю масового ураження. В результаті відбулися події, які в плани США не входили: Ірак розпався, почалася регіональна війна між сунітами і шиїтами, і виникла "Ісламська держава". Превентивна війна проти Іраку стала найбільш кричущим промахом в історії американської зовнішньої політики.

Доктрина Буша, яка була викладена в Стратегії національної безпеки США 2002 р. ґрунтувалася на тому, що протягом багатьох століть в міжнародному праві визнавалося, що для вживання заходів в порядку законної самооборони проти сил, що представляють безпосередню загрозу нападу, країнам не потрібно чекати, поки такий напад буде здійснено. Правознавці і юристи-міжнародники нерідко зумовлювали законність попереджувальних дій наявністю безпосередньої загрози, найчастіше у вигляді неприхованої мобілізації армій, флотів і військово-повітряних сил в порядку підготовки до нападу.

В цей період аналітики та вчені наголошували на тому, що США необхідно переглянути концепцію безпосередньої загрози з урахуванням можливостей і цілей сьогоденних супротивників. Так, на переконання американського вченого М. Лінда у плани держав-ізгоїв і терористів не входять наміри нападати на США із за-

стосуванням звичайних озброєнь. Сполучені Штати давно вже не виключають можливість вжиття запобіжних заходів для відображення достатньою загрози їх національній безпеці. Чим серйозніше загроза, тим більше небезпека бездіяльності – і тим більше підстав для вжиття запобіжних заходів для самозахисту, навіть якщо зберігається невизначеність щодо часу і місця нападу супротивника. З метою запобігання подібним ворожим діям супротивників, Сполучені Штати будуть, за необхідності, приймати попереджувальні заходи. Сполучені Штати не застосовуватимуть силу для попередження загрози, що виникає у всіх випадках, так само як і інші країни не повинні використовувати прийняті США попереджувальні заходи як привід для агресії. І, тим не менш, в епоху, коли вороги цивілізації відкрито і активно прагнуть до володіння найбільш руйнівних у світі технологій, "Сполучені Штати не можуть байдуже спостерігати за тим, як назріває загроза" [4].

Наступний напрямок – ліберально-реалістична концепція лідерства, неоконсерватизм і неоізоляціонізм відстоюється противниками гегемонії взагалі і американської гегемонії, зокрема, число яких серед американських вчених і політиків невелике. На практиці в період постбіполярності дані концепції не були реалізовані, хоча деякі ідеї все ж знайшли реалізацію в зовнішній політиці США. Останнім часом все більше вчених відзначають той факт, що адміністрація Обами відходить від ідей американського лідерства, переваги і гегемонії.

В основі цієї концепції – більш збалансована оцінка ситуації в світі і можливістю Сполучених Штатів, визнання необхідності відмовитися від месіанських ідей, не перешкоджати зміцненню інших центрів сили в світі і проводити політику приєднання США до "концерту провідних держав". Прихильники даної концепції, не заперечуючи наддержавності Сполучених Штатів, не визнають за ними право на безальтернативне світорегулювання, розглядають сучасну ситуацію як перехідну, в процесі якої формування нової системи міжнародних відносин буде відчувати вплив головного полюса сили, але не буде визначатися диктатом США [2, с. 99-100].

Концепції неоізоляціонізму представлені такими американськими вченими, як Е. Нордінгер, П. Бьюкенен, Т. Карпентер. Основними ідеями цієї концепції є: обмеження зовнішньополітичних і військових зобов'язань США необхідним мінімумом; не втягування країни в війни за межами США; різке скорочення розміру допомоги іншим країнам, всього зовнішньополітичного апарату США і військових витрат за винятком НАТО. Прихильники неоізоляціонізму виходять з вузького трактування національних інтересів США які обмежуються захистом свого суверенітету, територіальної цілісності і безпеки. Цим інтересам США, на думку неоізоляціоністів, в сучасному світі ніщо не загрожує, враховуючи географічне положення країни, фактор її ядерної потужності, а також відсутність у неї реальних конкурентів у військовій сфері сьогодні і малоімовірність їх появи у найближчому майбутньому.

Відомий теоретик неоізоляціонізму Е. Нордінгер вважає, що США "стратегічно невразливі", а тому можуть обмежити свої зовнішньополітичні та військові зобов'язання необхідним мінімумом. Правий республіканець П. Бьюкенен закликає відмовитися від "втягування Сполучених Штатів в війни в чужих землях". Конкретно йдеться про згортання участі у військово-політичних блоках, створених для "стримування" більш неіснуючого супротивника, різкому скороченні обсягу допомоги іншим країнам і всього зовнішньополітичного апарату США, а також військових витрат (приблизно наполовину, якщо брати за основу витрати початку 90-х років).

Виняток не робиться і для головного військово-політичного союзу – НАТО.

Інший видатний ідеолог неоізоляціонізму Т. Карпентер називає НАТО "анахронізмом холодної війни" і пропонує передати основну відповідальність за безпеку Європи самим європейцям. Неоізоляціоністи відкидають глобальну відповідальність США за підтримання існуючого світопорядку, який, на їх погляд, в основному є саморегульованим, заснованим на взаємному рівноваженні великих держав [5]. Подібна ж думка, очевидно, проглядається в другій частині "Стратегії національної безпеки, залучення і розширення", сформульованої Е. Лейком: "Наші відносини повинні бути вибірковими, концентруватися на тих проблемах, які співвідносяться з національними інтересами і матеріальними ресурсами там, де ми можемо змінити ситуацію найбільше" [6].

В рамках ліберально-реалістичної концепції лідерства, концептуальних основ неоконсерватизму і неоізоляціонізму інтерес представляє доктрина Б. Обами. Саме він, на думку багатьох аналітиків відмовився від американського лідерства, ідея якого протягом десятиліть визначала роль Америки в світі, і усвідомлено скоротив американські глобальні зобов'язання.

У контексті вищезазначеного необхідно виділити інтерв'ю Б. Обами Джефрі Голдберг з видання "Atlantic" в якому він розповів про ключові елементи власного підходу до зовнішньої політики. Коли мова зайшла про дворічний конфлікт між Україною і Росією, президент США зазначив, що Україна входить в список ключових інтересів Росії, а не США. Оскільки Україна не входить в НАТО, з військової точки зору вона завжди буде вразливою перед Росією, тому "нам потрібно гранично чітко пояснювати, в чому полягають наші ключові інтереси, і за що ми готові воювати".

У 1994 р. лідери США, Великобританії і Росії підписали Будапештський меморандум, в якому вони зобов'язалися поважати суверенітет, незалежність і територіальну цілісність України і не застосовувати силу для такої держави. Цей меморандум став ключовим фактором для прийняття Києвом рішення про відмову від 2 тисяч стратегічних ядерних боєголовок, а також стратегічних ракет і бомбардувальників. Це стало величезною перемогою зовнішньої політики США і політики нерозповсюдження ядерної зброї в цілому. Рішення РФ порушити цю угоду є серйозним негативним фактором, який може перешкодити іншим країнам відмовитися від зброї масового знищення. Адміністрація Б. Обами рідко згадує про Будапештський меморандум, однак саме він відповідає на питання "чому Україна так важлива" – питання, якого Обама торкнувся в своєму інтерв'ю [7].

Вашингтон повинен був пояснити Києву, "де проходить червона лінія", але аргумент, що надання Україні зброї могло б призвести до зіткнення між США і Росією є беззаперечно неспроможним. Саме ці пункти в погляді президента на український конфлікт і викликають тривогу. Якщо вибирати між продовженням тієї політики, яку США веде зараз, і третьою світовою війною з Росією, то відповідь виявляється очевидною. Однак президент пропустив менш масштабні кроки і заходи, які не привели б до війни з Росією, але при цьому позбавили б РФ можливості йти простим військовим шляхом [7].

У лютому 2015 р. Президент США Б. Обама представив Конгресу нову Стратегію національної безпеки. Це його другий і швидше за все останній офіційний і обов'язковий документ, що відображає стратегічне бачення демократичною адміністрацією сучасного світового порядку, місця і ролі США в ньому. Успіхи демократичної адміністрації, що представлені в ній позиціонуються як вектор подальшого розвитку країни. При

цьому вийшла швидше адаптація першої Стратегії Обами 2010 р. до міжнародних умов, що змінилися, ніж нове стратегічне бачення. Вона повністю побудована на концепції, сформульованій в 2010 р., ключові моменти якої не зазнали істотних змін. Це була концепція національного оновлення і повернення США до глобального лідерства. Стратегія була націлена на вибудовування основ американської сили і глобального впливу. В її основі покладена ідея "розумної сили", представлена адміністрацією Обами в 2009 р., яка передбачала, що сила і вплив у світі починаються з оновлення всередині країни. Саме так Обама поклав в основу стратегії національної безпеки всі основні соціальні пріоритети свого президентства – сильна економіка, доступна освіта і охорона здоров'я, енергетична безпека, інновації [8].

У Стратегії 2015 р. ця ідея внутрішньої сили як основи глобального впливу повністю збережено. При цьому формулювання "розумна сила" в тексті відсутнє, так само як будь-які її варіації, які зустрічалися в попередньому документі. У даній Стратегії взагалі немає концептуальної частини, всі розділи присвячені окремим аспектам реалізації концепції, сформульованій п'ять років тому. Основна ідея документа незмінна – глобальне лідерство США. Однак на відміну від Стратегії 2010 р., яку можна назвати стратегією планованого лідерства, ця стратегія лідерства, що реалізується. В ній американське лідерство представлено як основа глобальної стабільності і безпеки. Дана Стратегія вже не відповідає на питання бути чи не бути США глобальним лідером, вона являє бачення того, як це лідерство реалізується зараз і як буде реалізовуватися в майбутньому [8].

Сама стратегія реалізації лідерства повністю перенесена з концепції 2010 р. – використання всіх компонентів "розумної сили": сильна армія, сильна економіка, вмільа дипломатія, універсальні цінності, про ефективність яких говорить особистий приклад США. Нова Стратегія також передбачає орієнтацію країни на спільні дії через партнерство, коаліції і міжнародні організації. США як і раніше залишають за собою право на односторонні силові дії, але тільки в разі безпосередньої загрози національній безпеці. Список основних загроз в цілому зберігся: ядерна зброя, кліматичні зміни, пандемія. Місце тероризму, який в 2010 р. був основною загрозою, зайняло більш широке поняття – екстремізм. Загроза поширення і застосування ядерної зброї як і раніше на першому місці [8].

Дослідження послань президента Б. Обами до конгресу США 2012-2015 рр., за оцінками експертів, свідчить, що США як глобальна держава й надалі відіграватиме вирішальну роль у світовій політиці, а концептуальне і прикладне забезпечення політичних і безпекових стратегій США, які впливають на міжнародну політику, є невід'ємною складовою геополітичних інтересів Америки [9].

Розглянувши основні концептуально-стратегічні основи американського лідерства можемо зробити наступні висновки. Нова стратегія глобального лідерства може бути реалізована через збереження провідних позицій США в основних міжнародних інститутах – ООН, МВФ, СОТ, НАТО та ін. Управління регіональними процесами та організацію особливих двосторонніх зв'язків з провідними державами світу, що не входять у військово-політичні союзи під егідою США – Китаєм, Індією і Росією, що виключило б, або максимально ускладнило, появу рівного за потужністю США центру сили або зближення цих держав на антиамериканських позиціях.

Однак дана стратегія буде відрізнятися від стратегії глобального лідерства Дж. Буша-молодшого. Кроки адміністрації Б. Обами свідчать про перенесення осно-

вних зусиль на відновлення потенціалу "морального лідерства США", на формування проамериканської світової громадської думки. Принцип "хто не з нами – той проти нас" навряд чи тепер буде використовуватися у відкритій формі. Такий підхід зажадає від США відмови від деяких глобальних проєктів. Найбільш очевидні поступки з боку США мають відобразитися на військово-політичній сфері, оскільки саме там сформувався основний антиамериканський потенціал. Це війни в Іраку і Афганістані, загрози застосування військової сили проти Ірану і Північної Кореї, розширення НАТО, стратегічна стабільність, милітаризація космосу, гонка озброєнь і інше [10].

У контексті нашого дослідження необхідно відзначити, що, до кінця другого президентського терміну Дж. Буша-молодшого стало очевидно, що вироблена під його керівництвом доктрина "глобального домінування" США, заснована на стратегії національної безпеки США 2002 р., яку на початку багато хто сприймав як діючу "велику стратегію", стати нею не змогла. Боротьба з глобальним тероризмом не привела до залучення поточної стратегії США в світові глобальні процеси на умовах, які влаштовують США. Вектори загальносвітової і американської політики стали розходитися. Потреба в "новому американському курсі" привела до Білого дому демократичну партію. Адміністрація президента Б. Обами, яка отримала важкий військово-політичний, фінансовий та економічний спадок була стурбована, в першу чергу, проблемами внутрішньої політики та пошуком шляхів виходу з військового конфлікту на Великому Середньому Сході [10].

Військові аналітики США вбачають розвиток збройних сил своєї держави виходячи з того, що в найближчі роки Сполучені Штати не зможуть виробити "великої стратегії", на зразок стратегій стримування або егеомонії. Найбільш обговорювана стратегія сьогодні – це "A Concert-Balance Strategy" – "адаптивна стратегія" швидкого переходу від "стратегії взаємодії приголосних" (concert of powers) до стратегії "балансу сил" (balance of power). Ідеологи цієї стратегії заявляють, що якщо, по Клаузевицу, "війна є продовженням політики", то цілі застосування і структуру збройних сил США можна обговорювати і планувати тільки виходячи із загальних цілей США в світі. При цьому потенційний агресор повинен стримуватися об'єднаною міццю США і їх союзників [10].

Таким чином, спроби одноосібно вирішувати глобальні військові, економічні та ідейно-політичні проблеми стали причиною "перенапруги" сил США і втрати ними домінуючої ролі в глобалізаційних процесах. Крім інтеграційної складової, в умовах глобалізації став чітко проявлятися дезінтеграційний вектор – регіоналізація світової економіки і політики. Виникла потенційна загроза лідерства США в світовій економіці. До початку третього року війни в Іраку статус світового морального лідера, який дістався США після розпаду Радянського Союзу, було остаточно втрачено. Виникла потреба у формулюванні нової стратегії США. Американські політологи запропонували нове бачення стратегії глобального лідерства: оголосити світ "безполосним" і, взявши під контроль ключові з ресурсної та стратегічної точки зору регіони планети, фактично повернути собі важелі глобального управління. Головною метою оголошується поширення свободи і ліберальної демократії. На підтвердження цього констатується зникнення з "Оборонної стратегії США 2008" однієї з головних національних стратегій після 1991 р. тези про те, що у США на найближчу перспективу не буде глобальних суперників.

Список використаних джерел

1. The National Security Strategy of the United States of America. The White House, September 2002; The National Security Strategy of the United States of America. The White House, September 2002.

2. Шаклеина Т. А. В чем "призвание" Америки? [Електронний ресурс] / Т. А. Шаклеина // Международные процессы. – Том 13, № 1 (40). – Январь–март 2015. – Режим доступу: <http://www.intertrends.ru/five/003.htm>; Shakleina T. A. V chem "prizvanie" Ameriki? [Elektronnyy resurs] / T. A. Shakleina // Mezhdunarodnyye protsessyy. – Tom 13, # 1 (40). – Yanvar–mart 2015. – Rezhim dostupu: <http://www.intertrends.ru/five/003.htm>.

3. Уткин А. Доктрина Буша: концепция, разделившая Америку [Електронний ресурс] / А. Уткин // Россия в глобальной политике. – №4, 2005. – Режим доступу: http://www.globalaffairs.ru/number/n_5457; Utkin A. Doktrina Busha: kontseptsiya, razdelivshaya Ameriku [Elektronnyy resurs] / A. Utkin // Rossiya v globalnoy politike. – #4, 2005. – Rezhim dostupu: http://www.globalaffairs.ru/number/n_5457.

4. Lind M. Preventive Wars: The Antithesis of Realpolitik [Електронний ресурс] / M. Lind // The National Interest. – July 20, 2015. – Режим доступу: <http://nationalinterest.org/feature/preventive-wars-the-antithesis-realpolitik-13367>; Lind M. Preventive Wars: The Antithesis of Realpolitik [Elektronnyy resurs] / M. Lind // The National Interest. – July 20, 2015. – Rezhim dostupu: <http://nationalinterest.org/feature/preventive-wars-the-antithesis-realpolitik-13367>.

5. Торкунов А.В. Современные международные отношения [Електронний ресурс] / А. В. Торкунов / Учебник / Под. ред. А.В. Торкунова. – М.: "Российская политическая энциклопедия" (РОССПЭН), 1999. – 584 с. – Режим доступу: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s01/z0001089/st000.shtml>; Torkunov A.V. Sovremennyye mezhdunarodnyye otnosheniya [Elektronnyy resurs] / A. V. Torkunov / Uchebnik / Pod. red. A.V. Torkunova. – M.: "Rossiyskaya politicheskaya entsiklopediya" (ROSSPEN), 1999. – 584 s. – Rezhim dostupu: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s01/z0001089/st000.shtml>.

6. National Security Strategy of Engagement and Enlargement [Електронний ресурс] / The White House. – July 1994. – Режим доступу: <http://edocs.nps.edu/govpubs/wh/1994/nss1994.pdf>; National Security Strategy of Engagement and Enlargement [Elektronnyy resurs] / The White

House. – July 1994. – Rezhim dostupu: <http://edocs.nps.edu/govpubs/wh/1994/nss1994.pdf>.

7. Pifer S., J. Herbst. Has Washington done enough to support Kyiv [Електронний ресурс] / Steven Pifer, John Herbst // The National Interest. – March 16, 2016. – Режим доступу: <http://nationalinterest.org/feature/the-obama-doctrine-ukraine-15505>; Pifer S., J. Herbst. Has Washington done enough to support Kyiv [Elektronnyy resurs] / Steven Pifer, John Herbst // The National Interest. – March 16, 2016. – Rezhim dostupu: <http://nationalinterest.org/feature/the-obama-doctrine-ukraine-15505>.

8. Журавлева В. Ю. Эволюция подходов администрации Обамы к обеспечению национальной безопасности [Електронний ресурс] / В.Ю.Журавлева // Институт мировой экономики и международных отношений имени Е.М. Примакова. – 06.04.2015. – Режим доступу: http://www.imemo.ru/index.php?page_id=502&id=1602&ret=640; Zhuravleva V. Yu. Evolyutsiya podhodov administratsii Obamy k obespecheniyu natsionalnoy bezopasnosti [Elektronnyy resurs] / V.Yu.Zhuravleva // Institut mirovoy ekonomiki i mezhdunarodnykh otnosheniy imeni E.M. Primakova. – 06.04.2015. – Rezhim dostupu: http://www.imemo.ru/index.php?page_id=502&id=1602&ret=640.

9. Макаренко Є.А. Геополітичний вимір президентських послань конгресу США: 2012-2015 роки [Електронний ресурс] / Є.А. Макаренко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Серія міжнародні відносини. – 2015. – режим доступу: journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2501; Makareko E.A. Geopolitichnyi vimir prezidentskikh poslan kongresu SShA: 2012-2015 roki [Elektronnyy resurs] / E.A. Makarenko // Vlsnik KiYivskogo natsionalnogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka: Seriya mlzhnarodni vldnosini. – 2015. – rezhim dostupu: journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2501.

10. Сизов В. Глобализация и стратегия США / [Електронний ресурс] / В. Сизов // "Россия-Америка в XXI веке", №3, 2009. – Режим доступу: <http://www.rusus.ru/?act=read&id=158>; Sizov V. Globalizatsiya i strategiya SShA / [Elektronnyy resurs] / V. Sizov // "Rossiya-Amerika v XXI veke", #3, 2009. – Rezhim dostupa: <http://www.rusus.ru/?act=read&id=158>.

Надійшла до редколегії 23.09.16

Н. Погорелая, соискатель

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

КОНЦЕПТУАЛЬНОЕ ИЗМЕРЕНИЕ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ США В НАЧАЛЕ ХХІ ВЕКА

Проанализированы основные положения концепций, стратегий и доктрин во время президентства Буша младшего и Обамы. В этом контексте выявлены основные различия во внешнеполитических стратегиях между республиканской и демократической администрацией США с начала XXI века. Доктрина Буша провозглашала необходимость "по-новому" обеспечить безопасность США.

Ключевые слова: доктрина, стратегия, концепция, лидерство, США, ООН, гегемония, постбиполярная международная система, внешняя политика.

N. Pogorila, external PhD candidate

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

CONCEPTUAL DIMENSION OF US FOREIGN POLICY IN THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY

The basic grounds of the concepts, doctrines and strategies during the presidency of George Bush Jr. and Barack Obama are analyzed. In this context, major differences in foreign policies between the Republican and Democratic US administration from the beginning of XXI century are revealed. The Bush Doctrine proclaimed the need for "a new way" to ensure the security of the United States. The central element of the US foreign policy concept of this period is a preventive strike. By the end of the second term of George W. Bush it became obvious that the doctrine "global dominance" of the US did not work on US leadership and could not become an active "grand strategy".

Keywords: doctrine, strategy, concept, leadership, US, UN, hegemony, post-bipolar international system, foreign policy.

УДК 327.100

М. Фесенко, канд. політ. наук, ст. наук. співроб.
ДУ "Інститут всесвітньої історії НАН України", Київ

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУВЕРЕНІТЕТУ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВОГО МІЖНАРОДНОГО ПОРЯДКУ

Проаналізовано науковий дискурс представників різних підходів відносно проблеми трансформації суверенітету та інституту держави-нації в умовах глобалізації та формування нового міжнародного порядку. В цьому контексті доведено, що держави більше не можуть повністю контролювати і визначати свою внутрішню та зовнішню політику з-за кількості міжнародних акторів, від міжнародних організацій до ТНК, з якими вона має взаємодіяти. Комплексні глобальні системи, від фінансових до екологічних, поєднують окремі локальні спільноти в єдину структурно-функціональну мережу. Глобальні інфраструктури зв'язку і транспорту підтримують нові форми економічної та соціальної організації, які виходять за межі національних кордонів.

Ключові слова: суверенітет, глобалізація, світоуправління, Вестфальська міжнародна система, держава, міжнародний порядок, трансформація, суб'єкти світ-системи, ООН.

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю переосмислення ролі таких чинників державно-центристської моделі світоустрою, як територія та відстань. Взаємодія суб'єктів світ-системи поширюється за межі національних кордонів, відкриваючи можливості швидкого зв'язку та взаємодії між суб'єктами світ-системи. Виникають нові спільноти й форми ідентично-

сті, які далеко не завжди співпадають з національними кордонами. Комунікаційні технології послаблюють роль держави як посередника між індивідом і зовнішнім світом, трансформують їх внутрішню та зовнішню політику, внаслідок чого змінюється розподіл владних повноважень і характер прийняття зовнішньополітичних рі-